

особистісними характеристиками, до яких відноситься: *здоров'ятворчі знання* (досконале знання фізичних та психологічних особливостей свого організму, знання основ валеології, гігієни і медицини; знання механізмів протидії негативним стрес-чинникам; знання шляхів і засобів збереження професійного здоров'я; знання методик і технологій розв'язання соціально-педагогічних завдань підвищеної складності); *здоров'ятворчі вміння* (майстерне володіння техніками саморегуляції та самоконтролю; вміння раціонально організувати процес праці та відпочинку; вміння розв'язувати конфлікти і правильно поводитись у конфліктних ситуаціях; здатність зберігати високу активність та продуктивність праці протягом заданого періоду; здатність реально і об'єктивно оцінювати свої можливості); *здоров'ятворчі якості* (ведення здорового способу життя, прагматичність, стресостійкість, відповідальність, послідовність, культура почуттів: емоцій, поведінки, діяльності, вольові якості), тому оволодіння соціальними педагогами здоров'ятворчими професійними характеристиками забезпечать їм благополучний стан професійного здоров'я та успіх у професійній діяльності.

Не викликає сумніву, що будь-яка професійна робота, крім фізичних і психологічних особливостей має підставою особистісні якості, що сприяють успіху діяльності людини. У першу чергу це відноситься до професій, де об'єктом професійної активності людини виступає інша людина, і взаємодія «людина-людина» залежать від якостей того й іншого. Професію фахівця соціономічної сфери відносять до професій вищого типу за ознакою необхідності постійної рефлексії на утримання предмета своєї діяльності, отже, потрібно навчати майбутніх фахівців соціономічної сфери вміти протистояти професійному вигоранню на робочому місці.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Водопьянова Н. Е., Синдром выгорания: диагностика и профилактика / Н. Е. Водопьянова, Е. С. Старченкова. – СПб.: Питер, 2005. – 336 с.
2. Орел Ст. Е. Дослідження феномена психічного вигорання у вітчизняній та зарубіжній психології / Ст. Е. Орел // Проблеми загальної та організаційної психології. – Ярославль, 1999. – С. 76-97.
3. Маслач К. Практикум по социальной психологии / К. Маслач. – СПб.: Питер, 2000. – 522 с.
4. Von Oncuil J. ABC of work related disorders: stress at work // British Medical Journal. – 1996. – Vol. 313. – P. 745-748.

Замашкіна О. Д. (Ізмаїл, Україна)

СОЦІАЛЬНІ ФАКТОРИ, ЩО ОБУМОВЛЮЮТЬ КРИЗИ СУЧАСНОЇ МОЛОДОЇ СІМ'Ї ТА ПРОБЛЕМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН

У тезах обґрунтовано соціальні фактори, що обумовлюють кризи сучасної молоді сім'ї та окреслені проблеми оптимізації шлюбно-сімейних відносин.

Zamashkina O. (Izmail, Ukraine)

**SOCIAL FACTORS THAT CONTRIBUTE TO THE CRISIS OF MODERN
YOUNG FAMILY AND PROBLEMS OF OPTIMIZATION MARRIAGE
AND FAMILY RELATIONS**

The social factors that contribute to the crisis of modern young family and optimization problem of marriage and family relations are described in the theses.

Сучасна молода сім'я переживає кризовий стан. Зменшилась народжуваність, змінився сенс і мета сімейного життя та виховання дітей, батьки, не володіючи всім спектром необхідної інформації про вікові, фізіологічні та індивідуальні особливості дитини здійснюють виховний процес інтуїтивно. Збільшилася кількість малозабезпечених, неповних сімей, діти у сім'ях відчують на собі свавілля батьків. Через економічні труднощі стала розповсюдженою така проблема як міграція сімей, особливо в прикордонних областях: Львівській, Івано-Франківській, Закарпатській, Волинській, Рівненській, Сумській.

Сім'я як складова соціуму, що виконує певні функції, є предметом дослідження філософів, соціологів, педагогів, психологів. У працях О. Безпалько, І. Беха, Л. Виготського, І. Звереві, В. Кан-Калика, А. Капської, С. Ковальова, В. Сухомлинського, С. Харченка та ін. розкривається значення сім'ї у розвитку дитини і обґрунтовується необхідність соціально-педагогічної підтримки сім'ї з боку держави. Вітчизняними та зарубіжними вченими розглядаються найважливіші аспекти соціально-педагогічної роботи з молодю сім'єю (І. Дубровіна, Т. Журбицька, В. Ігнатовський, Л. Михайлова, В. Постовий), з неблагополучною сім'єю (І. Трубавіна). Особливу увагу дослідники приділяють особливостям консультування сім'ї щодо подолання кризових ситуацій та оптимізації шлюбно-сімейних відносин (Н. Бабенко, О. Безпалько, І. Головнава, Н. Давидюк, А. Капська, В. Омельчук, І. Трубавіна та ін.) психологічних аспектів сімейних взаємостосунків (В. Гарбузов, Н. Голан, І. Грига, А. Захаров, Д. Ісаєв, Г. Мішина, Т. Семигіна, О. Холостова та ін.).

І. Головнава зауважує, що у сучасній Україні поступово змінюються традиційні сімейні ролі (жінка – берегиня домашнього вогнища, чоловік – годувальник, опора і захист сім'ї), тому соціально-економічна ситуація потребує не традиційно-стереотипного, а індивідуалізованого, особистісно орієнтованого підходу до розподілу внутрісімейних ролей. Жорстка диференціація ролей в сім'ї породжує міжособистісні і внутріособистісні конфлікти, що стає основою для передавання вже іншого соціального досвіду дітям і полегшує їх вихід із вузьких рамок традиційної гендерної соціалізації [2, С. 16]. Виконання або невиконання членами сім'ї тієї чи іншої функції, ролі призводить до конфліктів в сім'ї, де багато поколінь, де подружжя другого покоління є і дітьми, і членами подружжя, і батьками.

Таким чином, враховуючи, що сім'я – один із прадавніх інститутів соціалізації нових поколінь, який виконує функцію забезпечення безпеки і захищеності будь-якої людини, але в сучасних умовах переживає серйозні проблеми необхідно стверджувати, що роль соціального працівника в збереженні і зміцненні соціального потенціалу цього феномена суспільства зростає [6, С. 60].

Проте зміцнювати інститут сім'ї має не тільки соціальний працівник, громадські об'єднання, а й держава. Упродовж періоду після здобуття незалежності в Україні зроблено чимало для формування та реалізації державної політики стосовно молоді та молодих сімей. З прийняттям Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», було визначено загальні засади створення організаційних, соціально-економічних, політико-правових умов соціального становлення та розвитку молодих громадян України в інтересах особистості, суспільства та держави.

Держава забезпечує молодим людям рівне з іншими громадянами право на працю, житло, освіту, культурний розвиток, дозвілля, відпочинок, охорону здоров'я, заняття фізичною культурою і спортом. З цією метою була створена державна молодіжна політика у сімейно-побутовій сфері: введення додаткових пільг для підтримки молодої сім'ї, стимулювання дітонародження та виховання дітей; розробка і подальша реалізація заходів, що забезпечують гарантований прожитковий мінімум молодої людини; розробка та встановлення системи пільгового довгострокового кредитування молоді та одержання за рахунок бюджетних коштів пільгових довгострокових державних кредитів на будівництво і придбання житлових будинків і квартир; використовуючи вітчизняний і зарубіжний досвід створення спеціальних фондів для молодих сімей із залученням можливостей місцевих бюджетів, підприємств, громадських організацій; з метою поліпшення демографічної ситуації – забезпечення підтримки сімей з дітьми, посилення соціального захисту материнства і дитинства тощо [47, С. 89-91]. Виходячи з цього, метою державної молодіжної політики має стати створення державою всіх необхідних умов задля реалізації сім'єю її основних функцій, поліпшення добробуту кожної родини.

За статистикою, більше 33% молодих сімей мешкають в окремих квартирах; 11% тулиться в комуналках, 14% – знімають площу, 10% – проживають у гуртожитках; із 2 мільйонів 500 тис. молодих сімей в Україні близько 800 тис. потребують покращення житлових умов. Молодим сім'ям з двома дітьми погашається 25% суми зобов'язань по кредиту, а з трьома і більше – 50% відповідно [7, С. 11].

Вивчення актуального стану розвитку сім'ї дає можливість виокремити тенденцію до певної деформації шлюбно-сімейних цінностей, стосунків, що призводить до зростання числа розлучень, збільшення кількості людей, які не бажають вступати до шлюбу, надаючи перевагу колегіальним (громадянським) шлюбом, не беручи на себе певні обов'язки та відповідальність за довготривалі взаємини. Збільшується чисельність

подружніх пар, які розлучаються: 50% перших шлюбів закінчуються розлученням, 80% розведених чоловіків і жінок знову одружуються, причому 60% повторних шлюбів також розпадаються. За статистичними даними, в Україні розпадається кожний другий-третій шлюб. Проте в окремих регіонах процес розлучень має свою специфіку. Наприклад, у Житомирській області у 2004 р. розпалося 80 % шлюбів, на Кіровоградщині розпадається третина молодих сімей, які живуть разом до п'яти років. Така ж картина спостерігається на Полтавщині та в інших регіонах України, причому цифри постійно зростають.

Крім того, стали поширеними деформовані шлюбно-сімейні процеси: молодь не хоче офіційно реєструвати шлюб, народжувати дітей, відкладаючи це до кращих часів. Усі ці явища призводять до зростання кількості позашлюбних дітей. У неповнолітніх матерів їх в Україні народилося у 2003 р. 13,0 % в у містах і 12,8 % – у селах. Згідно з останніми даними Державного комітету статистики 21,4 % українських малюків нині народжуються поза шлюбом. Чверть століття тому таких дітей було лише 9%. Найменшу кількість позашлюбних дітей в Україні зареєстровано у Тернопільській області – 6,6%, а найбільший – у Херсонській області. Ці дані свідчать про кризу сім'ї, як суспільного інституту, зазначає І.Прибиткова, провідний спеціаліст Інституту соціології [4].

Виховання дитини одним з батьків, переважно матір'ю, негативно відбивається на формуванні особистості як хлопчика, так і дівчинки. Дезорганізація шлюбно-сімейних відносин призводить до зниження соціальної активності людини, позначається на її працездатності, погіршує стан психічного та фізичного здоров'я, негативно впливає на процес сімейного виховання, збільшує кількість дитячих захворювань та ін.

Деякі вчені – соціологи, психологи вважають, що конфлікти у сім'ї – це показник серйозних розбіжностей між членами сім'ї, в основі яких лежить несумісність поглядів, інтересів, потреб. Конфлікти ведуть до дисфункціональності сім'ї, в якій партнери нездатні задовольняти потреби один одного в особистісному та духовному зростанні.

Причини конфліктів у сім'ях описані багатьма авторами і є дуже різноманітними. В.Семиченко, виокремлює основні причини сімейних конфліктів: одностороннє або взаємне розчарування подружжя одне в одному, взаємне охолодження і відчуження, негативне сприйняття дій партнера; маніпулювання з метою домогтися однозначного домінування, підкорити собі партнера, перехопити ініціативу у змаганні за лідерство; перенесення на партнера роздратування, нагромадженого в іншій сфері життя; відмінності в системі домінуючих потреб подружжя. Вчений дійшов висновку, що вони базуються на незадоволеннях сексуальних потреб; незадоволеності потреби членів подружжя у цінностях та значущості власного «Я» (неповага до почуття власної гідності партнера, образи, критика), у позитивних емоціях, взаємодопомозі, взаємопідтримці; пристрасті до алкогольних напоїв, азартних ігор, які призводять до великих витрат грошей; фінансових розбіжностях членів подружжя [8, С. 23-27].

Ю.Альошина у своєму дослідженні використовує поняття «статєво-рольова диференціяція», що є комплексним показником, який враховує як реальний розподіл ролей у сім'ї, так і ставлення до нього кожного з подружжя. Чітка статєво-рольова диференціяція сприяє звуженню кола обов'язків кожного з партнерів, що дає змогу їм бути більшою мірою включеними в реалізацію завдань та функцій, які перед ними безпосередньо стоять. Подібна диференціяція дозволяє парі в цілому більш успішно вирішувати проблеми, справлятися з великою кількістю завдань, внаслідок чого підвищується задоволеність шлюбом [1, С. 157]. Але подальше збереження жорсткої диференціяції, коли необхідність у ній вже відпала, навпаки, може призводити до зниження задоволеності шлюбом.

Реалізація сімейних функцій безпосередньо впливає на характер подружніх взаємин. Н. Обозов та А. Обозова змістом сімейно-рольової сфери подружніх відносин вважають співробітництво шлюбних партнерів при реалізації сімейних функцій, які є історично змінними і тому в часі змінюються ролі чоловіка та жінки в сім'ї, всього устрою сім'ї [3, С. 29].

Вивчаючи психологічні передумови, які призводять до розвитку конфліктних стосунків у сім'ях, ми дійшли висновку, що психологічний фактор є домінуючим, первинним та регламентуючим у характері подружніх взаємин.

При детальному аналізі конфліктних ситуацій у сім'ях можна помітити, що в основі соціальних факторів простежуються психологічні чинники: конфлікти господарчо-побутового характеру в сучасних сім'ях пов'язані в першу чергу зі зміною уявлень про ідеальну модель ведення господарства; тенденція до рівноправності щодо ведення господарства, але неадекватність рольових домагань та очікувань призводить до непорозуміння та виникнення конфліктів.

Відзначимо деякі особистісні характеристики партнерів, які, на наш погляд, є першочерговими у розвитку конфліктних відносин у подружній діаді: егоцентричність (концентрація на власному «Я»), наявність акцентуації характеру (надмірна виразність окремих рис характеру, їх поєднання являє собою крайні варіанти норм, що межують з психопатіями), неадекватність самооцінки чоловіка чи дружини (співпадання (або розбіжність) між тим, як оцінює себе сама людина, і тим, як її оцінюють інші) [3].

Підбиваючи підсумки, можемо відзначити, що аналіз динаміки, форм і функцій конфліктної взаємодії свідчить про більш глибокий і складний характер її взаємозв'язку з особистісною динамікою в загальному процесі подружньої взаємодії. Зіткнення суперечностей між шлюбними партнерами на різних етапах подружнього життя, в разі їх конструктивного вирішення, можна розглядати як джерело зміни та формування самосвідомості сім'янина. У свою чергу формування адекватного самосприйняття кожного з партнерів, глибинний аналіз конфліктних ситуацій, високий рівень самокритичності, самопізнання та самоаналізу є передумовами ефективної саморегуляції та самореалізації в усіх сферах життєдіяльності, в тому числі у подружній взаємодії.

Отже, скрутні матеріально-економічні та житлово-побутові умови існування молоді сім'ї негативно відбиваються на відтворенні населення України, що в свою чергу через певний час справлятиме негативний вплив на загальний розвиток суспільства.

Таким чином, психологи, педагоги, працівники соціальної сфери з метою попередження виникнення руйнуючих конфліктних взаємин, мають сприяти підвищенню психологічної культури молоді, формуванню шлюбно-сімейних цінностей на нових засадах.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Алешина Ю. Е. Индивидуальное и семейное психологическое консультирование / Ю. Е. Алешина. – М.: Класс, 1999. – 243 с.
2. Головнева І. В. Зміна традиційних внутрісімейних ролей: нові моделі поведінки та конфлікти // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 4. – С. 12-17.
3. Давидюк Н. Типові причини формування конфліктних взаємин у подружній діаді / Н. Давидюк // Український соціум. – 2004. – № 2 (4). – С. 29-33
4. Коваленко Н. В Україні зростає кількість позашлюбних дітей. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/a/2163010.html>
5. Молода сім'я: проблеми та умови її становлення / [За ред. проф. А. Й. Капської]. – К.: ДЦССМ, 2003. – 184 с.
6. Основы социальной работы: учебное пособие для студентов ВУЗов / [Под ред. Н. Ф. Басова]. – М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 288 с.
7. Омельчук В. Державна допомога молодим сім'ям / В. Омельчук // Освіта. – 2004. – №7 (4-11 лютого). – С. 11.
8. Семиченко В. А. Психология общения: Модульный курс / В. А. Семиченко. – К.: Магистр, 1997. – 152 с.

Рабійчук С. О. (*Хмельницький, Україна*)

ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

У тезах обґрунтовано необхідність формування цінності здорового способу життя у молоді з особливими потребами, що сприяє їх ефективній соціалізації.

Rabiychuk S. (*Khmelnitskyi, Ukraine*)

FORMATION OF VALUES HEALTHY LIFESTYLE AMONG YOUTH WITH SPECIAL NEEDS

In theses is justified the necessity of forming a healthy lifestyle among young people with special needs, which contributes to their effective socialization.
